

قرآن نستعلیق یک روزه در گفت و گو با استاد محمد اخوین

آیا خط نستعلیق بر صدر می نشیند

استاد محمد اخوین از سوم دبستان خط می نوشت و از سال ۱۳۳۴ به تهران آمد. وی خوشنویسی را نزد علی آقا حسینی از شاگردان عمادالکتاب آموخت و بعدها خود صاحب سبک و شیوه‌ای خاص شد و توانست از چهره‌های شاخص خوشنویسی نستعلیق معاصر شود. اخوین در نگارش قرآن یک روزه که همزمان با روز شهادت امیرالمؤمنین علی (ع) در محل اجلاس سران برگزار شد، سمت مشاور عالی را عهده‌دار بود. با وی در دفتر کارش به گفت و گو نشستیم، در حالی که زمان گفت و گو بسیار کوتاه بود، اما استاد صبوری ورزید و به سوالات ما پاسخ گفت. پیش از شروع گفت و گو از وی پرسیدم: بین خط خوب و آدم بد، چه رابطه‌ای وجود دارد؟ پاسخ داد: هیچ و در پایان گفت و گو نیز پرسیدم، بین آدم ایرادگیر و خط خوب چه رابطه‌ای: مکتبی کرد، خندید و پاسخی نداد.

شامل می‌شود به همراه اندازه‌های مشخص شیوه‌نامه تهیه شده در اختیار خوشنویسان قرار می‌گیرد.

درباره شیوه‌نامه توضیح دهید؟

در شیوه‌نامه از فواصل بین حروف و کلمات و نیز اعراب‌گذاری و نحوه آن سخن گفته شده است. همچنین از انواع کشیده‌ها و اندازه قلم کتابت که برای همه یکسان است و نیز اندازه اعرابی که می‌گذارند، البته از طریق دارالقرآن و مرکز طبع و نشر قرآن که هر دوی این مراکز در برخی زمینه‌های کتابت اشتراک نظر داشتند، اگرچه در مواردی که به نقطه مشترکی نرسیدند نیز بحث‌هایی شد و در نهایت به توافق رسیدیم.

به نظر می‌رسد اعراب‌گذاری‌ها، صورت جدیدی باید به خود بگیرد؟
بله، به خاطر نستعلیق و فضایی که ایجاد می‌کند، طبیعی است که با اعراب کم خوشنویسی انجام گیرد.

ایده اولیه کار شما چگونه به وجود آمد؟

اسم سال امام علی (ع) نامگذاری شده که نخستین کاتب قرآن کریم لقب گرفته‌اند. به همین مناسبت شبکه دوم سیما در صدد تدارک نوشتن قرآن یک روزه برآمد، ابتکار اصلی این همایش از آن شبکه دو سیما بود و قرار بود که همان‌ها مجری کار باشند و البته در ابتدا می‌خواستند ۳۱۳ خوشنویس خط نسخ پیدا کنند، اما در جست‌وجوی گذرایی که صورت گرفت، دریافتند چنین تعداد خوشنویس نسخ در کشور موجود نیست و آن‌هایی هم که بتوانند به شکلی مطلوب و مطابق با معیارهای یک خط نسخ خوب بنویسند، بسیار اندک هستند و تعدادشان به ۲۰ تا ۳۰ نفر نمی‌رسد. بر چنین اساسی بود که به پیشنهاد برخی از استادان خوشنویس، مبنی بر استفاده از خوشنویسان نستعلیق توجه کردند و به این سمت رفتند که از خوشنویسان این شاخه از خط برای نوشتن قرآن مدد بگیرند، لذا با انجمن خوشنویسان ایران مکاتباتی انجام دادند و در نهایت به نتیجه نرسیدند، تا ۲۰ روز قبل که از طریق یکی از شاگردان با من تماس گرفتند تا خوشنویسان بهتر را برای این کار انتخاب کنیم.

چگونه این همه خوشنویس را گرد آوردید؟

آن‌ها فراخوان داده بودند و از طریق همان شبکه دوم ۶۰ تا ۷۰ تن از کارشناسان خوشنویسی را خودشان انتخاب کردند و وقتی از ما دعوت کردند، دیگر سیستم ارتباطی ما، با خوشنویسان شاخص سراسر کشور تماس گرفته و از آن‌ها نمونه کار خواستیم.

...و آن‌ها فرستادند؟

بله، علاوه بر ۷۰ نفری که تعداد کمی از آن‌ها کنار گذاشته شدند، قرار شد که ۳۱۳ نفر به ۱۱۴ نفر تقلیل پیدا کند (به تعداد سوره‌ها) اما بعدها صحبت از ۱۵۰ نفر شد و در نهایت و به دلیل کثرت تقاضا ۱۸۰ تن برای این کار برگزیده شدند.

هم‌اکنون کسی بر روی کتابت قرآن به شیوه نستعلیق کار می‌کند؟

حدود ۱۰ نفر سرگرم خوشنویسی قرآن به شیوه نستعلیق هستند و فکر می‌کنم با این کار جمعی که از تبلیغات مناسبی هم برخوردار است، خوشنویسان بیشتری مورد تشویق قرار بگیرند که به کتابت قرآن به شیوه نستعلیق بپردازند.

زمان و مکان برگزاری چه روزی است؟

۲۱ ماه رمضان که مصادف با شهادت امام علی (ع) است، این مراسم در ساختمان اجلاس سران برگزار می‌شود.

وسایل و تجهیزات خوشنویسی چطور؟

تمامی وسایل خوشنویسی که کاغذ یکدست و مرکب مخصوص و مرغوبی را

آیا خوشنویسان از روی قرآن خاصی نسخه برداری می کنند؟
از روی نسخه نسخ آقای صفا مهدوی که از خوشنویسان خراسانی هستند.

من، نظر شما را ندارم. مشکل هم آن قدر نیست که به خط نستعلیق صدمه بزند و اگر یک خوشنویس اطلاعات فنی مناسبی داشته باشد، می تواند از پس کار برآید و نقطه ها و اعراب ها را در سر جای خود قرار دهد که از نظر خوانایی نیز برای خواننده ایجاد اشکال نکند.

آیا تاکنون قرآن به خط نستعلیق نوشته شده است؟

از برخی از قدما تعداد کمی آثار به جای مانده است که در موزه ها نگهداری می شود. از معاصرین نیز استاد سیدحسین میرخانی و استاد سیف الله یزدانی به شیوه نستعلیق کتابت قرآن کردند که چاپ و منتشر شده است. هم اکنون نیز، چنانکه قبلاً اشاره کردم، ۱۰ تن از استادان شاخص نستعلیق در حال کتابت قرآن به صورت شخصی هستند.

یعنی شما معتقدید که ۱۸۰ نفر انتخاب شده از عهده کار بر می آیند؟
بله، از عهده کار بر می آیند.

تعدد خوشنویسان کار را از حالت یکدستی خارج نمی کند؟

طبیعی است که بین شیوه های نوشتن هر فرد با فرد دیگر تفاوت هایی وجود داشته باشد، اما همین تفاوت می تواند به کار تنوع و زیبایی خاصی بدهد. درست است که اندازه قلم و صفحات و تعداد سطرها یکی است، اما وقتی شیوه های گوناگون ۱۸۰ خوشنویس در کنار هم قرار بگیرد، جلوه و جلای خاصی به کار خواهد داد. البته امکان برخی تفاوت های جزئی وجود دارد اما به نظر من و با توجه به تذکراتی که داده شده، امیدواریم این کار به خوبی اجرا شود و سفارشات و توصیه ها به نحو مطلوب به اجرا در آید.

به نظر شما و با توجه به اینکه اکثر قریب به اتفاق خوانندگان به خط نسخ و ثلث در خواندن قرآن عادت کرده اند، می توان با نستعلیق این عادت را برهم زد؟
ما امیدواریم که مردم با خط ملی خود آشنایی بیشتری پیدا بکنند و قرآن را از این پس با خط نستعلیق عرضه کنیم. ضمن آن که کشورهای عربی هم بر خط نستعلیق علاقه دارند.

سوالم را از زاویه دیگری مطرح می کنم. شما فکر می کنید خط نستعلیق قابلیت این را دارد که خطی قرآنی شود و به رقابت یا نسخ بپردازد.

چرا؟ قابلیت دارد، اما چون کلمات از بالا به پایین نوشته می شوند و زیر آن خالی می شود و روی برخی کلمات کوچک هم قرار می گیرند (کشیده ها روی کلمات کوچک قرار می گیرند) لذا برای آن که اعراب ها خوانده شود، می بایست کلمات را با فاصله بیشتری بنویسیم.

افرادی که برای خوشنویسی انتخاب شدند، آیا قبل از حضور در مراسم قرآن یک روزه، تمریناتی انجام دادند؟

این ۱۸۰ خوشنویس ۲۰ تا ۲۵ روز وقت داشتند که صفحات و آیاتی که نوشتن آن، به عهده شان واگذار شده را تمرین کنند. البته بسیاری از این افراد اتود کارشان را به دیده و نظر اساتید رساندند و توانستند عیوب و انکسارات کار خویش را برطرف سازند.

...و این کار به زیبایی شناسی خط نستعلیق لطمه نمی زند؟

در هر حال این نستعلیق قرآنی است و اگر بخواهیم به خط فارسی بنویسیم خط کرسی تفاوت می کند.

به نظر شما این خط می تواند به رقابت با خط نسخ و یا ثلث بپردازد؟
اگر بخواهیم از دیدگاه زیبایی شناسی به کار نگاه کنیم خط نستعلیق زیباتر و چشم نوازتر از دو خط دیگر است و در صورتی که از سوی کاتبان میرز و ممتاز خوشنویسی شود قطعاً فضای رقابت آمیزی ایجاد می شود که می تواند به صدرنشینی خط نستعلیق بینجامد.

آقای اخوین! من همچنان اصرار دارم که خط نستعلیق در هیات و فرم کنونی اش، محصول صیقل خوردن و تراش یافتن سال ها و دهه ها است، لذا تغییر در این ترکیب می تواند در زیبایی آن هم تغییر ایجاد کند؟

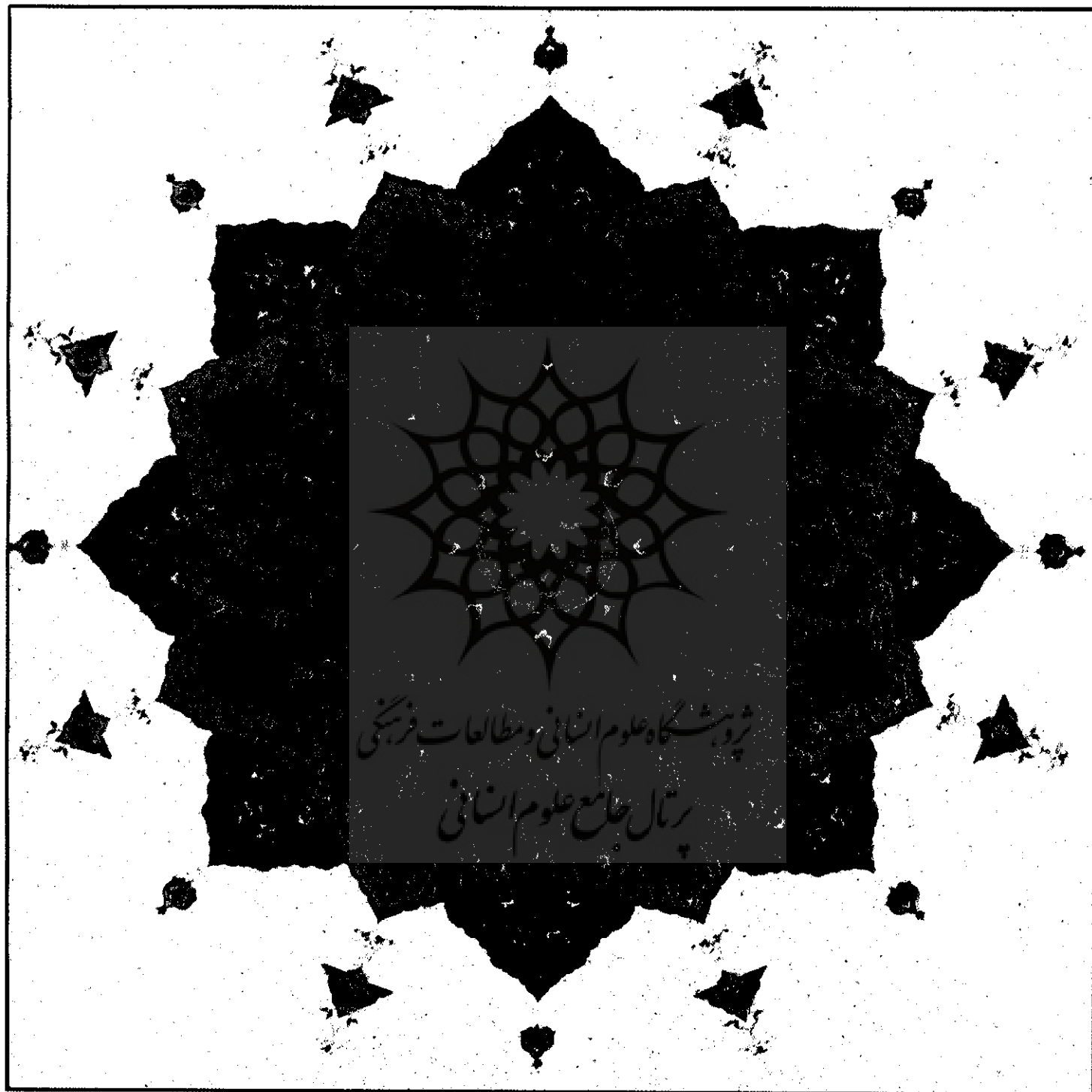
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
مَنْ كَانَ فِي حَرْبٍ مَعَهُ نَسْرَةٌ
فَلْيُحْرِقْهَا وَلَا يَأْتِ بِهَا
إِلَّا بِمَنْعَةٍ أَوْ مَخْرُوجَةٍ
وَمَنْ كَانَ فِي حَرْبٍ مَعَهُ
نَسْرَةٌ فَلْيُحْرِقْهَا وَلَا يَأْتِ
بِهَا إِلَّا بِمَنْعَةٍ أَوْ
مَخْرُوجَةٍ

53

شوریه شکاره علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی